

## 40. Klasicismus

**Klasicismus** je označení pro umělecký sloh, který v Evropě převládal ve druhé polovině 18. století a na počátku 19. století. Období hudebního klasicismu je spojené s tvorbou Josepha Haydna, Wolfganga Amadea Mozarta a Ludwiga van Beethovena.

Hudebníci často působili v zámeckých kapelách a jejich úkolem bylo hrát při různých příležitostech. Také vystupovali jako koncertní umělci. Způsob provozování hudby souvisel se zdokonalováním hudebních nástrojů a vznikem nových nástrojů. Skladatelé komponovali skladby s většími nároky na technické i výrazové provedení. V orchestru byly zastoupeny smyčcové nástroje ( housle, viola, violoncello, kontrabas), dechové dřevěné (flétna, hoboj, klarinet, fagot) a dechové žesťové (trubka, lesní roh a pozoun). Z bicích nástrojů se při hře uplatnily tympany. V klasicismu vzniklo smyčcové kvarteto v ustáleném složení čtyř hráčů (dvoje housle, viola a violoncello). Stále častěji se v hudbě prosazoval klavír a skladatelé pro tento nástroj komponovali mnoho svých děl.

Ve skladbách snadno rozpoznáme melodii. Tempo se v průběhu hry obvykle nemění, rytmus je pravidelný. Při poslechu rozlišujeme durovou nebo molovou tóninu. Skladatelé komponovali symfonie, koncerty, sonáty a díla pro různé nástrojové obsazení.

### Skladatelé období klasicismu:

Joseph Haydn (1732 – 1809), symfonie S úderem kotlů  
Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791), Malá noční hudba, opery Don Giovanni, Figarova svatba, Kouzelná flétna  
Ludwig van Beethoven (1770 – 1827), 9 symfonií, opera Fidelio

### Homofonie

Základem homofonie je jeden hlas, který má hlavní melodii a ostatní hlasy tvoří doprovod (obvykle v akordech). Tímto způsobem byly komponovány mnohé skladby období klasicismu.

## 41. Symfonie

**Symfonie** je cyklická (vícevětá) skladba komponovaná pro symfonický orchestr. Původně měla tři věty, později se ustálily věty čtyři. První věta je obvykle v sonátové formě a má rychlejší tempo. Po ní následuje druhá věta, která je většinou pomalá. Třetí věta mívá často taneční charakter a může být v podobě třídobého menuetu nebo rychlejšího scherza. Symfonii uzavírá čtvrtá věta v rychlém tempu, často komponovaná v rondové nebo sonátové formě.

Joseph Haydn – Symfonie č. 104 D dur „Londýnská“, 4. věta (Finale – Spiritoso):



Poslech:

Joseph Haydn: Symfonie č. 94 „S úderem kotlů“, Symfonie č. 101 „Hodiny“, Symfonie č. 104 „Londýnská“. Wolfgang Amadeus Mozart: Symfonie č. 38 „Pražská“, Symfonie č. 41 „Jupiter“. Ludwig van Beethoven: Symfonie č. 3 „Eroica“, Symfonie č. 5 „Osudová“, Symfonie č. 6 „Pastorální“, Symfonie č. 9 s Ódou na radost.

## 42. Koncert

**Koncert** je cyklická skladba pro jeden sólový nástroj a orchestr, výjimečně může účinkovat i více sólistů. Mívá tři věty a první věta je zpravidla v sonátové formě. Na konci první nebo třetí věty zazní **kadence**, při níž sólista předvádí technicky náročné pasáže a hraje bez doprovodu orchestru.

Joseph Haydn – Koncert pro trubku a orchestr Es dur, 3. věta (Allegro), Rondo:



## 43. Sonáta, smyčcový kvartet

**Sonáta** je cyklická skladba pro klavír nebo pro jiný sólový nástroj, který obvykle hraje s doprovodem klavíru. Nejčastěji má tři nebo čtyři věty. První věta je většinou v sonátové formě.

**Smyčcový kvartet** je skladba pro čtyři nástroje - dvoje housle, violu a violoncello. Obvykle má čtyři věty.

## 44. Sonátová forma

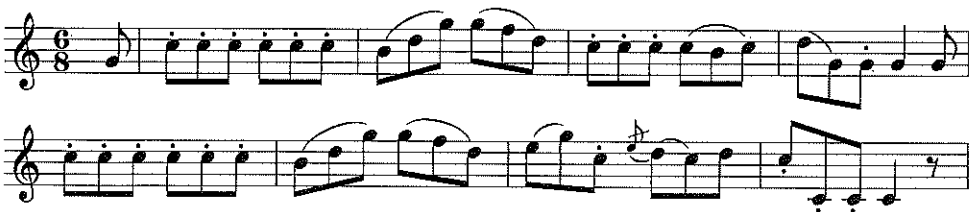
První věta symfonie, koncertu a sonáty je obvykle psána v sonátové formě, kterou tvoří tři hlavní části – **expozice, provedení a repríza**.

V expozici často uslyšíme tři témata – hlavní, vedlejší a závěrečné. Po expozici následuje provedení, ve kterém se témata různým způsobem obměňují a doplňují. Mohou procházet různými tóninami a většinou se vyhýbají hlavní tónině. V repríze jsou uvedena témata z expozice v hlavní tónině.

## 45. Rondo

**Rondo** je skladba (hudební forma), ve které se střídá hlavní hudební myšlenka (téma) s dalšími tématy nebo mezivětmi. Hlavní myšlenka zazní nejméně třikrát (označujeme ji písmenem **a**). Písmena **b**, **c** znázorňují další témata nebo mezivěty. Forma rondo je tedy **a-b-a-c-a**. Symfonie, sonáty a koncerty často mívají závěrečnou větu v rondové formě. Rondo může být i samostatnou skladbou.

W. A. Mozart – Koncert pro lesní roh a orchestr č. 4 Es dur, 3. věta (Rondo):

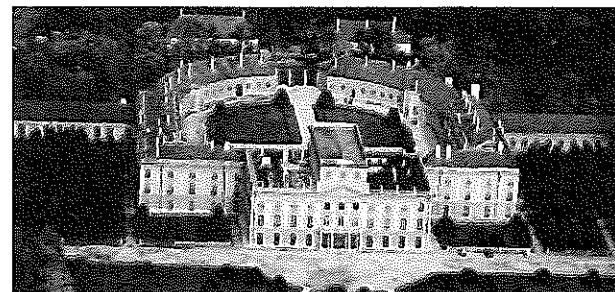
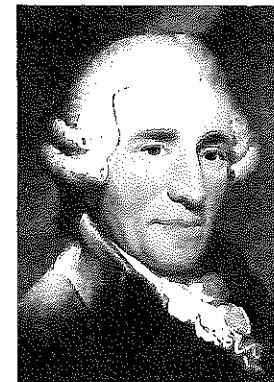


## 46. Joseph Haydn

\* 31. 3. 1732 Rohrau, † 31. 5. 1809 Vídeň

**Joseph Haydn** se narodil v rakouském městě Rohrau. V osmi letech byl přijat do chrámového sboru u sv. Štěpána ve Vídni. Roku 1759 se stal kapelníkem u hraběte Morzina v Dolní Lukavici u Plzně. Od roku 1761 působil v zámecké kapele knížete Esterházyho. Jako kapelník řídil orchestr a připravoval hudbu pro různé příležitosti. Dvakrát navštívil Londýn, kde uspořádal několik koncertů.

V roce 1791 byl Haydnovi udělen čestný doktorát na oxfordské univerzitě. Do konce svého života pobýval ve Vídni.



Sídlo rodiny Esterházy

Haydn zkomponoval více než 100 symfonií (podle Hobokenova katalogu 108), například Symfonie č. 45 Na odchodnou, Symfonie č. 94 S úderem kotlů, Symfonie č. 101 Hodiny, Symfonie č. 104 Londýnská. Z dalších děl uvedme operu Armida, smyčcové kvartety (slavný Smyčcový kvartet D dur „Skřivánčí“), oratoria Stvoření a Roční doby. Znamé jsou také Haydnovy klavírní sonáty.

Symfonie č. 94 „S úderem kotlů“, 2. věta (Andante):



## 47. Wolfgang Amadeus Mozart

\* 27. 1. 1756 Salcburk, † 5. 12. 1791 Vídeň

**Wolfgang Amadeus Mozart** patří k nejznámějším skladatelům klasické hudby. Měl výjimečný talent a mimořádné hudební nadání. Zkomponoval více než 600 děl. Ve čtyřech letech hrál na klavír a o dva roky později začal skládat vlastní skladbičky. Od svých šesti let také vystupoval se svou starší sestrou Marií Annou (Nannerl) po celé Evropě.

Cesty plánoval jejich otec Leopold, který byl houslistou, později koncertním mistrem a místokapelníkem arcibiskupské kapely v Salcburku. První koncertní cesta vedla do Mnichova a v témže roce navštívili Vídeň, kde hráli před císařskou rodinou.

Během následujících let koncertoval Mozart v mnoha evropských městech. Jeho vystoupení obecnost přijalo s velkým nadšením. V roce 1769 se Mozart vydal na studijní cestu do Itálie, kterou pak navštívil ještě dvakrát. Po návratu do Salcburku se stal koncertním mistrem salcburské dvorní kapely u arcibiskupa Colloreda. Místo dvorního kapelníka však musel opustit po neshodách se svým zaměstnavatelem.

Od roku 1781 žil ve Vídni. Komponoval, uváděl premiéry svých skladeb a vystupoval jako koncertní umělec. V té době se oženil s Konstancí Weberovou.

Roku 1787 navštívil Mozart dvakrát Prahu. Ve Stavovském divadle předvedl svou operu Figarova svatba. Opera slavila v Praze velký úspěch a představení byla vyprodána. Podruhé se Mozart vydal do Prahy, aby zde uvedl premiéru opery Don Giovanni.

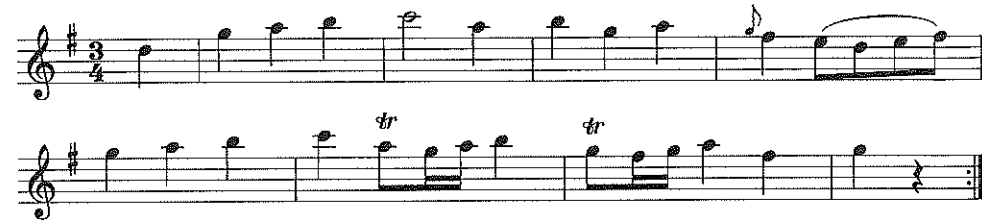
V roce 1791 byla ve Vídni poprvé uvedena jeho opera Kouzelná flétna. I přes tyto úspěchy se Mozart potýkal s finančními potížemi a ocitl se na pokraji bídy. Zemřel 5. prosince 1791 ve Vídni, bylo mu 35 let. Své poslední dílo Requiem již nedokončil.



Dílo Wolfganga Amadea Mozarta je obsáhlé. Komponoval opery a skladby pro různé nástrojové obsazení. Významné jsou jeho opery Don Giovanni, Figarova svatba a Kouzelná flétna. Z orchestrální tvorby se hrají symfonie – Symfonie č. 38 Pražská, Symfonie č. 40 g moll a Symfonie č. 41 Jupiter.

Další díla: smyčcové kvartety, klavírní sonáty, klavírní a houslové koncerty, flétnové koncerty, Serenáda G dur „Malá noční hudba“, zádušní mše Rekviem, moteto Ave verum corpus. Známou skladbou je Turecký pochod z Klavírní sonáty č. 11 A dur.

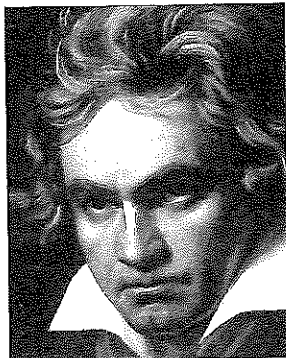
Serenáda Malá noční hudba, 3. věta (Menuet):



Mozartův rodný dům v Salcburku, ve kterém se nachází muzeum věnované tomuto skladateli.

## 48. Ludwig van Beethoven

\* 16. 12. 1770 Bonn, † 26. 3. 1827 Vídeň



**Ludwig van Beethoven** je jedním z nejvýznamnějších skladatelů a jeho jméno je spojováno s obdobím hudebního klasicismu. Během svého života byl obdivován také jako klavírní virtuóz. Základní hudební vzdělání získal od svého otce Johanna. Pod jeho přísným vedením musel mnoho hodin cvičit na housle a klavír. Beethovenův otec viděl v jeho nadání zdroj příjmu.

V sedmi letech měl své první vystoupení v Kolíně nad Rýnem. Jeho dalším učitelem se stal dvorní varhaník Christian Gottlob Neefe. Ve dvanácti letech začal Beethoven skládat své první skladby a o tři roky později získal titul druhého dvorního varhaníka.

Na jaře roku 1787 odcestoval do Vídně, kde si doplnil své hudební znalosti. Brzy se však vrátil zpátky do Bonnu, aby byl se svou matkou v posledních chvílích jejího života. Musel se také postarat o dva mladší sourozence. Roku 1792 se vydal do Vídně podruhé a pokračoval ve svých studiích u Josepha Haydna a Antonia Salieriho.

V roce 1795 koncertoval ve Vídni, vystupoval také v Praze, Bratislavě, Drážďanech a Berlíně. V té době začal mít potíže se sluchem, v uších mu neustále zněly nepříjemné zvuky a šelesty. Jeho sluch se stále zhoršoval, až zcela ohluchl. Přestal vystupovat jako koncertní umělec, ale dále komponoval svá díla. Na pozvání knížete Lichnovského navštívil Beethoven dvakrát Hradec nad Moravicí. Poprvé do Hradce přijel v roce 1806, druhý pobyt uskutečnil v roce 1811.

22. prosince 1808 byly ve Vídni uvedeny jeho dvě symfonie; Pátá symfonie c moll „Osudová“ a Šestá symfonie F dur „Pastorální“. Devátou symfonií d moll s Ódou na radost dokončil v roce 1824 a ve stejném roce měla tato symfonie premiéru ve Vídni.

Ludwig van Beethoven zemřel 26. března 1827, ve věku 56 let. S jeho skladbami se setkáváme v koncertních sálích dodnes.

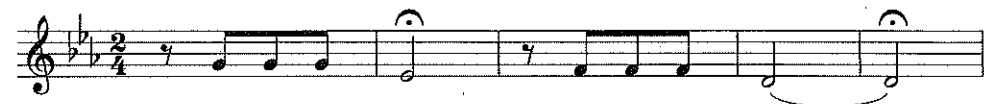
Beethovenovo dílo je rozsáhlé, komponoval symfonie, klavírní koncerty, smyčcové kvartety, klavírní tria, klavírní a houslové sonáty, skladby vokálně-instrumentální a vokální (kantáty, oratoria, mše).

Pro orchestr zkomponoval devět symfonií: Symfonie č. 1 C dur, Symfonie č. 2 D dur, Symfonie č. 3 Es dur „Eroica“, Symfonie č. 4 B dur, Symfonie č. 5 c moll „Osudová“, Symfonie č. 6 F dur „Pastorální“, Symfonie č. 7 A dur, Symfonie č. 8 F dur, Symfonie č. 9 d moll se závěrečnou Ódou na radost (ve 4. větě) na báseň Friedricha Schillera.

Známé jsou také Beethovenovy klavírní sonáty: cis moll „Měsíční svit“, c moll „Patetická“, C dur „Valdštyňská“, f moll „Appassionata“.

Další významná díla: Houslový koncert D dur, Sonáta F dur Jarní, Missa Solemnis pro sóla, sbor a orchestr, opera Fidelio. Pro klavír zkomponoval Beethoven 5 klavírních koncertů.

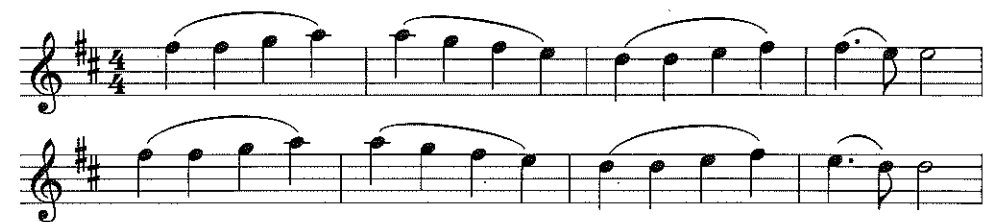
Symfonie č. 5 c moll „Osudová“, 1. věta (Allegro con brio):



Symfonie č. 6 F dur „Pastorální“, 1. věta (Allegro ma non troppo):



Symfonie č. 9 d moll s Ódou na radost, 4. věta:



Koncert pro housle a orchestr D dur, 3. věta (Allegro):

